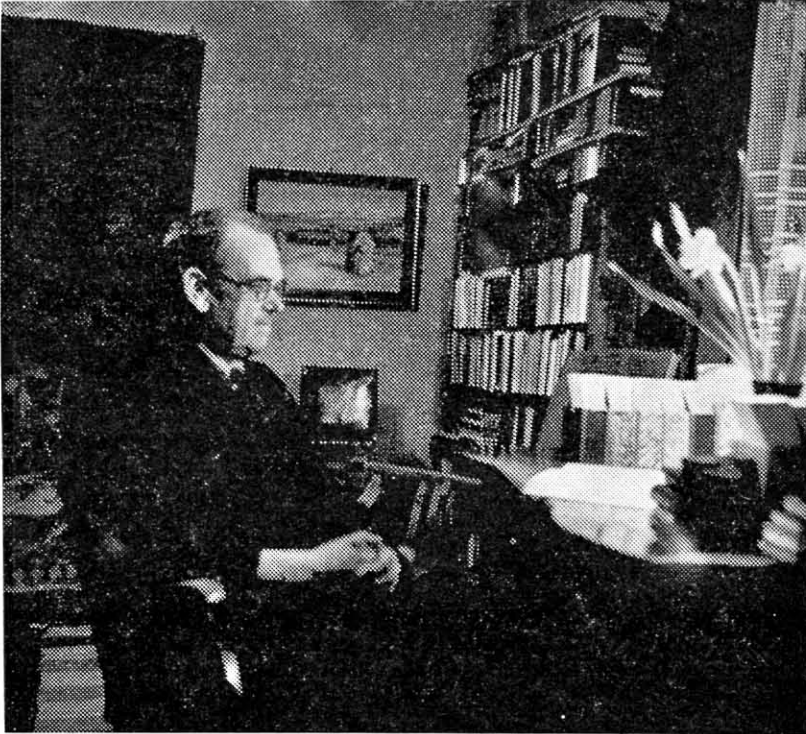

Ahomaisissa tunnelmissa ja Lönnrothin jalan jäljissä

Aniharvoin kokee ihminen enää tällä iällä ja yhtä mitta liikkueksaan sellaisia tunnelmia, joista pääsin osalliseksi niinä muutamina minuutteina, joina latumme puikkelehti Vuokatin harjanteiden aamuauringon puoleisilla rinteillä. Oli pääsiäislauantain varhainen aamuhetki. Hiessä otsin olimme nousseet Möykkyvaaran yli ja oni Möykynlammen jättäen Vaarankylän aloittelemaan päivän askareitaan. Siinä oli nyt edessämme usein mainittu Lamminmäki, «talo vaaran takana». Sen yllä paistoi aurinko vielä kylmänkirkkaasti, hanki nohti, silmiä häikäisi. Talo navettoineen tallineen, vanhanpuoleista itsenäistä tekoa mäen rinteessä, sauna aiempänä. Alla lunta ja metsää, metsää ja lunta, etäisyydessä, maan aukkean, metsän ja nyppylän takana valkea laikku Sapsojärveä ja sen takana, metsän yli pilkistävänä Sotkamon kirkon torninhuippu.

Lehtori Lauri Lounela kotoisessa työhuoneessaan. Taustana, kirjahyllyssä niinkuin pöydällä edessäkin murrekeräyksen tuloksia, joka hetki työn alla ja puhtaaksikirjoitettava oleva kokoelma.

Tämähän on kuin Juhani Ahon lastuissa, välähti mieleeni, enkä siitä tunnelmasta vieläkään ole päässyt irti. Olihan ensiksikin korkea mäki ja siltä avautuva näköala oikea Ahon tyyppimaisema, viettävä rinne, järvimaisema, vastarannalla kohoava vaaranrinne... «Kosteikko, kukkula, saari», miksi-käs ei myös «Kevät ja takatalvi»-romaanin moni maisema tai lastu «Korven kosto» tai «Papin rouvan» Ellin ja Olavin syrjäkyläretki, pakoretki, olkoon vain kesäretki. Latu jatko, rinne veti alaspäin, jäkäläkoristeisia riukuaitoja, harmaita veräjiä, lumikieppejä puissa ja aidanseipäissä, siinäpä silmille levähdyspaikat.

Penikulman kuluttua latu oli Sapson Haapalanlahdella ja lähti oikaisemaan suoraan kohti Sotkamon kaunista ja virkeää kirkonkylää.

Sotkamolaisten ei tarvitse lähteä etäisiin matineasaleihin katsomaan, miltä elävä kirjailija näyttää. Kirkonkyläläiset asuvat kahdenkin kirjailijan naapureina. Toinen on Viena Korhonen, papinkirjoissa Jolma, toinen Veikko Huovinen. Rouva Korhonen perheineen asuu vanhaa kotitaloaan ja on paitsi kirjailija ja perheenemäntä, keskeinen henkilö kylän jo koko kunnan monissa yhteiskunnallisissa ja kulttuuririennoissa. Kirjailijana hänestä kuitenkin ei ole pitkään aikaan kuulunut mitään tai ainakaan paljon eikä hän tunnu välittävän ainakaan toimittajalle kaavalla suunnitelmia eteenpäin. Riittävä rauhaa ja tarpeellisia puhteita vakavaa keskittymistä varten kirjalliseen tvöhön ei tunnu olevan, toistaiseksi. Rouva Muusa — Runotar — ei silti ole häntä hyljännyt eikä hän Muusaan-

Metri kertaa metri Kainuun sanastoa. Tässä on Lauri Lounelan neljäkymmentä vuotta jatkuneen keräyksen tulos, arvokas ja mielenkiintoinen kokoelma Kainuun murre sanoja ja kansantietoutta, josta sananparsien osuus hyvin huomattava. Vahakantiset niinkuin muutkin vihkoset ovat pikakirjoitettuja, joten kokonaiskuvan asiasta saa — ehkä? — kun kertoo kaiken kymmenellä.

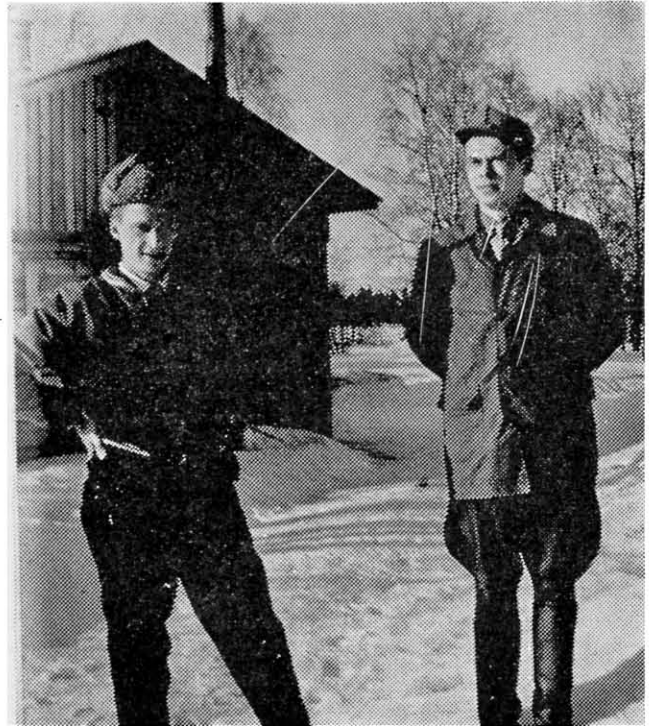

sa, vaikka lapset ja perhe nyt tarvitsevatkin kaiken huomion.

Veikko Huovinen, nuori metsänhoitaja, on palannut kotipitäjäänsä. Tämän rauhallisesti puhelevan kuu-luisuuden tapaa toimittaja vanhempienkodista, jossa myös velimies, tuleva maisteri ja huomiota herättänyt kirjallisuuskriitikko Pentti Huovinen on pääsiäislomalla. Sama on siis veljesten harrastusala, vaikka välillä, tavallaan, onkin eräänlainen «parrasvalo». Kumpikin tunte tehtävänsä vakavuuden ja valitsemansa alan velvoitukset. Metsänhoitaja-kirjailija tekee tietysti uutta kirjaa, mutta kohteliaisuudes-

ta en kysy sen alaa enkä aihepiiriä. Syksyksi sen pitäisi valmistua, mutta myönnettävä on, että parhaissa voimissaankin olevalla miehellä on tekemistä, kun ensin päivät palvelee valtiota toimistossa tai kierroksilla, illat ja iltayöt istuu koneensa ääressä ja on kokonaan muuta kuin «hosmestari». Kun kirjoittamista ei voi jättää eikä virkaakaan sentään uskalla, niin mikäpä muukaan auttaa. Paljonlaisesti siinä ehditään lopuksi puhellakin ja välillä naurahdetaan ihmisille, jotka kuvittelevat, että he ja heidän kylänsä olisivat niin eriskummallisia, ettei toisia samanlaisia koko suloisessa Suomessamme olisi.

Kuva alla: Viena Korhonen—Jolma, Kalervo Erikki ja »Nalle Puh» kirjailijan työhuoneessa kirjahyllyn ääressä. Tämä vanha kotitalo sijaitsee keskellä Sotkamon kirkonkylää, joskin hieman pahimmasta hälinästä sivussa. Kuva oik.: Kirjalliset veljekset Veikko (oik.) ja Pentti Huovinen kotoisella saunatiellä Sotkamon kirkolla.

Tästä kauniista Kainuunmaasta on kirjoitettu paljon sellaista, mikä kuuluu kansalliskirjallisuutemme arvokkaimpiin saavutuksiin. Sieltä on myös kerätty talteen paljon arvokasta kansantietoutta eikä vähiten sanallista rikkautta. Aikanaan jo antoi Kainuu paljon Lönnrotille, itse Eljakselle. Lönnrotit ovat sitten monessa polvessa palvelleet myös Kainuuta ja tälläkin hetkellä eräs tämän kulttuurisuvun ansioituneimmista miehistä tekee elämäntyötään Kainuun sydämessä.

Lehtori Lauri Lounela ei kylläkään ole sukunsa kuuluisimpia, sillä hän on kovin vaatimaton mies. Kasvaneena Sotkamossa on hän alusta alkaen syvästi ja sydämellisesti kiintynyt Kainuuseen ja nimenomaan sen kansaan. Ja nuoresta koulupojasta alkaen on hän myös liikkunut tämän kansan keskuudessa yhtä vaatimattomana kuin suuri Lönnrot aikanaan. Siksi on hän myös päässyt lähelle näitä ihmisiä ja siten on hän voinut pelastaa jälkipolville sellaista, mikä varmaan muuten olisi jäänyt pelastamatta, sillä meidän aikamamme nopeasti leviävä sivistys, teknillinen niinkuin humaninenkin, paljon hyvänsä ohella tekee itselleen sen karhunpalveluksen, että hävittää vanhaa. Sellainen kuin kieli, murre, kärsii tästä, mutta onneksi on Kainuun murre silti vielä säilynyt. Lauri Lounela on vuosikymmenien kuluessa kerännyt Kainuun kansanmurretta niin paljon, että tämä työ on arvostettava yhdeksi mittavimmista alallaan koko suomalaisen kulttuurin historiassa. Tämän työnsä on hän tehnyt sivutyönä, sillä lähestyvän eläkkeensä on hän ansainnut jakamalla tietoja ja muuta sivistystä oppikoululaisille, viimeiset 30 vuotta Kajaanin lyseon (ent. yhteislyseo) oppilaille. Kuvastamme saa jonkinlaisen käsityksen kerätystä murreaineistosta, saa kun kertoo kuvan antaman vaikutelman esim. kymmenellä — ainakin, sillä muistiinpanoissaan Lauri Lounela käyttää pikakirjoitusta.

Keräilijä itse on toistaiseksi kirjoittanut puhtaaksi n. 30.000 sanalippua. Ei tarvitse katsoa montakaan lippua saati kuulla leht. Lounelan itsensä lukevan otteita muutamista vielä pikakirjoituksena olevista muistiinpanoista, kun alkaa tajuta, mitä tämä kaikki yksistään kvantitatiivisesti merkitsee, puhumattakaan sitten työn laadusta ja arvosta. Nyt saavuttaa Lauri Lounela eläkeiän, mutta ei se eläke sellainen ole, että sen varaan noin vain voi jättäytyä. Siksi hän aikookin jäädä tuntiopettajaksi. Vieras jää keskustelun tässä vaiheessa miettimään kuulemaansa. Tiedän,

että lehtori Lounela on niitä ihmisiä, jotka aina ajattelevat myös elämän ikuisia kysymyksiä ja niiden yhteydessä luonnollisena asiana maallista vaellustamme, uskallan tuon vierailijan mielipiteen kirjoittaa tähän:

Meillä ei voi olla varaa vaarantaa yhtään työtuntia, joka vielä on käytettävissä Lauri Lounelan tässä näkyvän hyllyn sisällön puhtaakirjoittamiseen, sillä siinä työssä tarvitaan Lounelaa itseään. Tämä on ekonominen kysymys, vaikka kuinka liikkuisimme tieteen alalla. Niistä markoista ja markoista kiertyvistä palkkioista, joita maksetaan tästä työstä, en paljoa ymmärrä, mutta minulle jäi sellainen vaikutelma, kun kuulin, minkä verran «neljän markan» ja minkä verran «kahdeksan markan» lipukkeita mies voi päivänmittaan päivätyön ohessa kirjoittaa, että — painukaa pelloille palkankorotuspyyntöinenne, k a i k i! Kysymys ei ole siitä, etteikö tämänkin työn suorittamiseen olisi halua ilman korvaustakin, ei kai kukaan tähän keruuseen Lauri Lounelaa ole käsenyt, mutta — niin, en tiedä mitä ystäväni Lounela tästä vuodatauksesta sanoo, kyllä nyt on jonkun viisaan miehen viisaasta Helsingistä ehdottomasti hypättävä pikajunaan (lentokonekin on yksi lentää heinäkuussa) ja matkustettava Kajaaniin. Lehtori Lauri Lounelalle on taattava työrauha ja Sanakirjasäätiölle on pelastettava hänen keräyksensä kaikki tulokset.

Itse Lauri Lounela kertoo kiitolisena saamistaan apurahoista ja palkinnoista ja ainahan niitäkin mahtuu neljäkymmenen vuoden työtaipaleelle, mutta... Pitääkö jokaikistä tutkimusapurahaa, valtioltakin, hakea? Hakeminen ei aina käy eikä keneltä hyvänsä.

Tällaisia terveisiä tuon siis Kajaanista.

Kajaanissa käydessäni oli siellä juuri yleisenä puheenaiheena «Eljaksen hiihto». Eljaksen hiihdon suoritti yli tuhat kainuulaista. Se on komea luku, osoitus maakunnan hiihtoväen harrastuksesta ja kunnon. Onhan matka, joka siis voidaan suorittaa joko taipaleella Kajaani—Vuokatti (Korholanmäen kautta) tai päinvastoin, 33 km yhteen suuntaan, 66 km siis mutkin. Nimensä tämä hiihto on saanut itse Kalevala-Eljaksen mukaan. Ristimisen kuuluu suorittaneen maailmanmestari Heikki Savolainen ja urheiluväki, todeten kuinka elävänä Eljaksen maine vieläkin vanhan väen keskuudessa elää, on halunut tällä tavalla suurmiehen — Kainuun ja Karjalan suuren samoilijan, muistoa kunnioittaa.

Nimeä voi pitää yhtä onnistuneena kuin Oulun Hiihdon ylipitkän vakiintunutta nimeä «Tervahiihto», nyt varsinkin kun se hiihdetään ylhäältä, Vaalasta, alas — siis tervareitin jokivartta.

P a n u